

Závěrečný projekt

Vypracovala: Zuzana Širmerová

1)

Téma: Komunikace dětí s poruchou autistického spektra.

Problém: Komunikační systém a PECS a jeho využití u dětí s poruchou autistického spektra.

Otázka: Jaký vliv má zavedení komunikačních systémů VOKS a PECS na život dítěte s autismem.

Úvod: Problematika autismu je velice široká a zabývá se různými oblastmi života jedince s autismem. Komunikace je jedna z oblastí, která bývá u dětí s poruchou autistického spektra (PAS) narušena a zavádí se proto alternativní či augmentativní (AAK) způsoby komunikace. Mezi druhy AAK patří také komunikační systém VOKS – výměnný obrázkový komunikační systém, a zahraniční verze PECS – Picture exchange communication system. Systémy jsou již u nás oba aktuální a hojně využívané a ačkoli z PECSu vychází česká verze VOKS, jsou mezi systémy rozdíly. Tyto systémy komunikace umožňují lidem s PAS vyjádřit své potřeby a myšlenky a dávají tak možnost rozvoje a komunikace i úplně nemluvicím dětem.

2)

Výzkumná otázka:

Hlavní : Ovlivňuje zavedení alternativních systémů PECS a VOKS vývoj dítěte?

Vedlejší: Ovlivňují PECS a VOKS komunikaci dítěte?

Je možné přejít z komunikačního systému VOKS na PECS?

Zvládá dítě přechod ze systému VOKS na PECS bez problémů?

3)

Výzkum : Kvalitativní - pro svůj výzkumný záměr – zjištění, zda alternativní systémy opravdu zkvalitňují život jedince s postižením či jeho komunikaci s okolím – vycházím z předem dané teorie o alternativních komunikačních systémech.

4)

Výzkumné metody:

Pro svůj výzkum jsem zvolila metody **POZOROVÁNÍ, ROZHOVOR** s rodiči, na jehož základě bude zpracována **KAZUISTIKA**.

Pozorování – bude pozorováno jedno dítě v komunikačních situacích. Dítě používá ke komunikaci komunikační systém VOKS a bude přecházet na komunikační systém PECS. Bude pozorován také přechod a logopedická péče, díky které bude přechod z komunikačního systému VOKS na PECS možný. Dále po nácviu komunikace s komunikačním systémem PECS budou pozorovány případné změny v komunikaci dítěte v různých situacích. Pozorování proběhne v přirozeném prostředí dítěte, u něj doma, ve škole a v pracovně logopeda.

Rozhovor s rodiči – Na základě rozhovoru s rodiči budou zjištěny informace ke zpracování případové studie dítěte. Rodiče budou dotazováni v domácím prostředí.

Případová studie – případová studie se bude zabývat celým životem dítěte, jeho vývojem od narození až po současnost. Ráda bych se zaměřila na komunikační projevy dítěte a vývoj řeči, včetně počátků komunikace a zavádění komunikačního systému VOKS.

Důvod zvolení :

K výzkumu jsem si vybrala tyto metody, protože mi nejlépe pomůžou zjistit, jaký vliv má zavedení komunikačních systémů VOKS a PECS na život dítěte s PAS.

Pozorování mi umožní vidět na vlastní oči využívání komunikačního systému VOKS v praxi. Výhodou je přímý kontakt s komunikačním systémem i s dítětem, které jej využívá. Nevýhodou je pak možný stud, či předvádění dítěte před jinou osobou. Nemoc dítěte, či nálada – proto bude dítě pozorováno dlouhodobě.

Kontakt s rodiči mi umožní metoda **rozhovoru** – Budu se moci zeptat na konkrétní údaje o dítěti, o jeho vývoji v dětství až po současnost. Budu moci mapovat situaci před zavedením komunikačního systému a po zavedení, úspěchy dítěte a důvody, proč chtějí přejít na podobný komunikační systém. Výhodou je přímý kontakt, a přímé dotazování, kdy budu moci sledovat i neverbální komunikaci a případně se zeptat na další otázky. Nevýhodou může být malá důvěra mezi dotazovanými a mnou, některé informace rodiče možná nebudou chtít sdělit, můžou vznikat trapné situace.

Poslední metoda **kazuistiky** umožní shrnutí všech informací a zpracování celého životního „příběhu“ dítěte. Dá nám náhled na situaci před zavedením alternativního způsobu komunikace a po zavedení.

Způsob kontaktování:

V Brně je již po několik let aktivní o.s. APLA – JM, které poskytuje asistenční pomoc rodičům s dětmi s poruchou autistického spektra. Díky mé spolupráci s o.s. APLA – JM mám možnost navštěvovat již po dobu 4 let dítě s poruchou autistického spektra. Rodiče i školu tedy oslovím osobně a přidám k osobní výzvě ke spolupráci také motivační dopis.

5)

Okruh pozorování:

1. Dítě v komunikačních situacích, kdy nepoužívá komunikační deník.
2. Dítě v komunikačních situacích, kdy používá komunikační deník.
3. Dorozumívání dítěte s rodiči, vyjádření svých potřeb.
4. Dorozumívání rodičů s dítětem.
5. Dítě ve škole – využívání komunikačního deníku ve škole.
6. Logopedická péče – jak je komunikační schopnost dítěte rozvíjena.
7. Jak se dítě učí používat místo dosavadních fotografií v deníku obrázky PECS.
8. Jak obrázky PECS funkčně zapojuje do deníku.
9. Jak rozumí komunikačním symbolům PECS.
10. Jak dlouho trvá osvojení významu jednoho obrázku.
11. Je komunikace pomocí systému PECS efektivnější než komunikace VOKS.

Rozhovor s rodiči:

1. Vývoj dítěte – osobní anamnéza
2. Rodinná anamnéza
3. Vývoj dítěte od narození
4. Kdy byla zjištěna diagnóza a co ji předcházelo
5. Jak dítě komunikovalo před zavedením alternativní komunikace VOKS
6. Nástup dítěte do vzdělávacího zařízení.
7. Zavádění systému VOKS ve škole.
8. Zavádění systému VOKS v domácím prostředí.
9. Jak se rodiče seznamovali s používáním systému VOKS.
10. Proč se rozhodli o změnu na komunikační systém PECS.
11. Jaká mají očekávání ze zavedení systému PECS.

Na základě rozhovoru s rodiči bude zpracována kazuistika.

6)

Problémy: Mezi problémy, se kterými se při svém výzkumu mohu setkat patří odlišný názor na věc. V rodině již pracuji po dobu čtyř let a věřím, že se při názoru na některé věci budu s rodiči rozcházet. Například můžu vidět neúspěch nácviku převlékání v netrpělivosti rodičů a oni naopak vidí problém v lenosti své dcery... Víím, že při vedení rozhovoru s rodiči, nebude můj názor důležitý ale jejich. Myslím si, že problém nedůvěry nebude velký, díky častému kontaktu s rodinou.

7)

Terenní poznámky:

Pozorování logopedické péče klientky

R. je dnes nervózní a zakrývá si obličej. Logopedka se snaží motivovat R. k činnosti aktivitou se zvuky, které R. ráda poslouchá. R. se usadila za stůl a poslouchá zvuky s počítačového programu a musí rozhodnout, který obrázek odpovídá zvuku vycházejícího z reproduktoru. Nejsem si jistá, zda opravdu zvukům rozumí, nebo správný dotyk na obrazovku je spíše náhoda. Po té zkouší logopedka práci se zvukovými pexesem. R. si zakrývá obličej a kýve se na židličce. Nakonec naváže oční kontakt s obrazovkou a snaží se dotýkat obrazovky aby odkrývat další a další obrázky. Další aktivitou je vyvození hlasu – logopedka ukazuje R. jak nafukuje balónek na obrazovce počítače za pomoci fouknutí či vydání zvuku. Přikládá ji mikrofon k ústům, ale R. se očividně bojí, co mikrofonu. Očichává jej a prohlíží si ho. (typický projev – často při kontaktu s novými věcmi upřednostňuje čichové vjemy) Nakonec při silném motivování a pobízení logopedky a maminky vydá se sebe hlásku má a je odměněna kouskem oplatku. Logopedka pokračuje v práci s dalším cvičením na vkládání zvířat do obrysů vyřezaných v destičce. Při vložení zvířete do výřezu se ozve zvuk, což R. motivuje (má ráda zvukové podněty). Přichází fáze nácviku práce se symboly. Logopedka dává před R. plastové ovoce a ukazuje ji symbol banánu(vychází z komunikačního systému PECS) , přičemž říká : „ R. podej mi banán.“ Výzvu několikrát zopakuje. R. je v první chvíli zmatená a nekouká se na předložené ovoce, snaží se vyhýbat očnímu kontaktu a nespolupracuje. S dopomocí maminky podá logopedce banán. Následují další symboly, přičemž na třetí již dokáže reagovat a správně podat požadované ovoce. Podobným způsobem logopedka procvičuje i tvary

a barvy a R. se snaží vyhovět pokynům. Vidí před sebou odměnu v podobě oplatku, tak spolupracuje.

Po celou dobu práci doprovází projevy, jako jsou kývání, zakrývání obličeje, zvukové projevy nespokojenosti. R práci často co nejrychleji udělá, aby už měla pokoj. Při silné motivaci dokáže pracovat pomalu a s rozmyslem. Nejvíce ji baví cvičení se zvuky.

8)

Modifikace výzkumného návrhu

Jakým způsobem dítě reaguje na jiné komunikační symboly než na které je zvyklé?

Má motivace vliv na komunikační schopnost jedince?

9)

Literatura :

- Bondy, A. Frost, L. Vizuální komunikační strategie v autismu. Praha: Grada Publishing a.s, 2007. ISBN:978-80-247-2053-1
- Gianluca de Leo a kol., A Smart-Phone Application and a Companion Website for the Improvement of the Communication Skills of Children with Autism: Clinical Rationale, Technical Development and Preliminary Results, [online] 8 August 2009, [cit.2010-04-05] <http://www.springerlink.com/content/5q574hl40p71234n/>
- Haddon, M. Podivný případ se psem. Praha: Argo, 2003. ISBN: 80-7203-541.
- Hilde de Clerq, Mami, je to člověk, nebo zvíře? Praha: Portál, 2006. ISBN: 978-80-7367-235-5.
- Hrdlička, M., Komárek, V. Dětský autismus. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-813-9.
- Christopher Cillberg, Theo Peeters, Autismus – zdravotní a výchovné aspekty, Portál 2008, ISBN:978-80-73-67-498-4
- Janovcová, Z. Alternativní komunikace. Brno: Masarykova Univerzita, 2003. ISBN: 80-210-3204-9.
- Klenková, J. Logopedie. Praha: Grada Publishing a.s., 2006. ISBN: 80-247-1110-9
- Knapcová, M. Výměnný obrázkový systém – VOKS. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006 -- 2 sv. ISBN: 80-86856-14-3.
- Kravits, Tamara R. a kol., Brief Report: Increasing Communication Skills for an Elementary-Aged Student with Autism Using the Picture Exchange Communication System, [online] June 2002, [cit.2010-04-05], <http://www.springerlink.com/content/f0hhdeupt8c0j7qq/>
- Thorová, K. Poruchy autistického spektra. Praha: Portál, 2006. ISBN: 80-7367-091-7.
- PhDr. Kateřina Thorová, PhDr. Dětský autismus [online]. 21. května 2007, [cit.2008-04-04] <http://www.autismus.cz/popis-poruch-autistickeho-spektra/detsky-autismus-2.html>
- Vágnerová, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-802-3.
- O nás, Poslání, [online]. 2007, [cit. 2008-04-16] <http://www.apla-jm.cz/>

Doporučuji se příště více věnovat stylistice, překlepům a gramatice, zejména s čárkami v souvětích máte problémy, což zásadně snižuje úroveň a srozumitelnost textu pro čtenáře. Některé věty jsou vyloženě nesrozumitelné (chybějící sloveso atd.) Domnívám se, že byste měla zpracovat více než jednu kasuistiku, abyste mohla odpovědět na vaši otázku. ýýý Není také možné se při výzkumu zavádění komunikačního systému spoléhat na retrospektivní výpověď rodičů dítěte! Projekt je ale jinak zdařilý. Budete-li výzkum realizovat, dejte si pozor na to, abyste skutečně přišla se zobecněním, přinesla nějaké obecné závěry a neskončila jen u kasuistiky, věnující se jednomu případu.